

УДК 004: 303.442.3: 343.341: 351.74

ЩОДО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ ТА КОРУПЦІЇ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ

Наталія МИЩИШИН,
аспірант
Національної академії Служби безпеки України

SUMMARY

Based on analysis of the literature, the normative legal acts and practices of information and analytical support of law enforcement identified some problems making management decisions in this area. Among the most common of them are duplicate requests and information in the databases of some units of law enforcement Services of Ukraine, the inability to have access to all information resources and the lack of a standardized approach to formation of databases and data banks. Proposed to solve the problem of analysis of information in unstructured data arrays use the software Analyst's Notebook, by which analysts can easily detect links, forms and trends in the various databases of some law enforcement of Ukraine.

Key words: information and analytical support for the fight against organized crime and corruption, databases, unstructured data sets, governance of state security.

АНОТАЦІЯ

На основі аналізу літературних джерел, нормативно-правових актів та практики інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів України встановлені деякі проблеми прийняття управлінських рішень у зазначеній сфері. Серед найпоширеніших із них можна назвати дублювання запитів та інформації в базах даних окремих підрозділів правоохоронних органів України, неможливість отримати доступ до всіх інформаційних ресурсів і відсутність єдиного підходу до формування баз та банків даних. Запропоновано для вирішення завдання аналізу інформації в неструктурованих масивах даних використовувати програмний продукт Analyst's Notebook, за допомогою якого аналітики зможуть легко виявляти зв'язки, форми та тенденції в різноманітних базах даних окремих правоохоронних органів України.

Ключові слова: інформаційно-аналітичне забезпечення протидії організованим злочинності та корупції, бази даних, неструктуровані масиви даних, управління державною безпекою.

Постановка проблеми. Сучасний стан суспільних відносин свідчить про те, що організована злочинність та корупція є суттєвим чинником дестабілізації соціально-політичної ситуації в Україні та негативно впливає на темпи економічного розвитку нашої держави. Події останніх років свідчать про те, що посилення впливу регіональних фінансових, промислових і політичних груп на загальну й політичну ситуацію в Україні ставить на перше місце у формуванні державної політики щодо національної безпеки оперативне отримання достовірної та своєчасної інформації про розвиток того чи іншого регіону.

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» до системи органів, що здійснюють протидію організованим злочинності, входять спеціально створені для цього Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президенті України та підрозділи в структурі Служби безпеки України, а також залучаються органи внутрішніх справ, органи прокуратури, органи доходів і зборів, органи Державної прикордонної служби, органи державного фінансового контролю та інші [1]. Інформаційно-аналітичне забезпечення протидії організованим злочинності та корупції, у рамках якого проводяться відповідні дослідження, створюються банки даних про злочинні структури, напрями їх діяльності, лідерів і кримінальних авторитетів, стосунки, що складаються між ними, тощо відіграє чи не найважливішу роль у процесі прийняття управлінських рішень у цій сфері. Проте стан інформаційно-аналітичного забезпечення протидії організованим злочинності і корупції та його

вплив на ефективність контррозвідувальних заходів правоохоронних органів України до цього часу недостатньо досліджені. Недосконалість нормативно-правової бази та організаційних засад діяльності в цій сфері обумовлюють актуальність зазначеної теми.

Проблемам організації протидії організованим злочинності правоохоронними органами України приділяють увагу багато вітчизняних та закордонних науковців. О.Г. Фролова [2] досліджує злочинність як системне явище, використовуючи для її аналізу логіко-математичні методи. Є.Д. Скулиш [3] визначає загальні й спеціальні заходи протидії організованим злочинності. Польський дослідник Т. Серватко [4] зробив порівняльний аналіз польського та українського законодавства в зазначеній сфері.

Питанням інформаційно-аналітичного забезпечення органів влади та правоохоронних органів України присвячені дослідження О.А. Антонян [5], М.Г. Сергієнко [6], І.С. Стаценко-Сургучової [7] та інших.

Мета статті. Проте досі не приділялося достатньої уваги інформаційно-аналітичній роботі у сфері протидії організованим злочинності та корупції правоохоронними органами України. Аналіз сучасного стану інформаційно-аналітичного забезпечення протидії організованим злочинності та корупції правоохоронними органами України, а також визначення можливих шляхів щодо його удосконалення є об'єктом цього дослідження.

З огляду на викладене в статті вирішуються такі задачі:

1) встановлення впливу інформаційно-аналітичного забезпечення на ефективність протидії організованим злочинності та корупції;

2) визначення ролі сучасних інформаційних технологій та баз даних у протидії організованим злочинності та корупції;

3) розгляд можливості використання програмного продукту *Analist's Notebook* для підвищення ефективності роботи у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення державної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Інформаційно-аналітичне забезпечення в системі правоохоронних органів України є основою ефективного використання управлінських методів і механізмів у сфері національної безпеки. Згідно з Концепцією державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю [8] проблему протидії організованій злочинності можна подолати також шляхом суттєвого покращення стану інформаційного забезпечення діяльності в цій сфері, впровадженням сучасних інформаційних систем і технологій, а також інформаційної, наукової, організаційної та матеріально-технічної підтримки органів, установ та організацій, що задіяні в цій діяльності.

Тобто особливу роль у цьому відіграють сучасні інформаційні технології через необхідність одержувати в системі управління безпекою точні дані, швидко обробляти великі об'єми інформації, застосовувати складні алгоритми розрахунку.

Водночас динамічність оперативної обстановки та формування принципово нових економічних відносин обумовлюють необхідність перегляду підходів до інформаційно-аналітичної діяльності в системі правоохоронних органів України. Інформація є основою процесу управління державною безпекою. Від рівня організації збору, обробки та передачі даних залежить ефективність управління.

Процесу прийняття управлінських рішень інформації притаманні певні особливості:

- великі об'єми даних обробляються в жорстко обмежені терміни;
- вона піддається неодноразовій обробці з різних точок зору й з урахуванням вимог користувачів;
- вихідні дані та результати розрахунків зберігаються тривалий час.

Оптимальний спосіб зберігання інформації про результати оперативної діяльності – створення баз і банків даних, тобто функціонально організованих масивів комп'ютерної інформації, які здійснюють централізоване забезпечення користувачів або сукупності вирішуваних у системі задач. При цьому способі створення й використання масивів інформації, коли одна група фахівців обробляє та вводить у банк даних інформацію, а інші фахівці її використовують у різних управлінських аспектах, забезпечується інтерактивний, тобто активний з обох боків, режим роботи. Бази даних постійно оновлюються відповідно до обліку вимог споживачів інформації, які вирішують великий комплекс пов'язаних управлінських задач.

У зв'язку з тим, що впровадження нових інформаційних технологій почалося зі створення в кожному правоохоронному органі окремої бази даних, нині перед аналітиком постала проблема формування численних запитів і дублювання роботи з видачі й узагальнення інформації. При цьому порушується основний принцип створення будь-якої бази даних – одноразовість запиту до неї. Крім того, відмінність підходів до створення баз та банків даних у різних органах ставить перед інформаційно-аналітичним працівником задачу обробки великих масивів неструктурованої інформації. Ми погоджуємось із виз-

наченням поняття «неструктурована інформація», наданим О.А. Антонян [5, с. 238]. Встановлення зв'язків між окремими даними на основі непідтверджених припущень ускладнює роботу та призводить до подовження термінів виконання інформаційно-аналітичних досліджень.

Концепцією державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю передбачається проведення постійного системного аналізу та багатовимірного комплексного оцінювання причин та умов, що впливають на виникнення, розвиток, і діяльність організованих злочинних угруповань; удосконалення системи моніторингу криміногенної ситуації в частині діяльності організованих злочинних угруповань у державі в цілому та її регіонах зокрема, а також сусідніх та інших державах. Одним із засобів для досягнення зазначених цілей є інформаційні технології, що використовуються для удосконалення й розвитку управлінської діяльності у сфері національної безпеки. У цьому випадку інформаційні технології сприятимуть більш якісному управлінню, здешевлюватимуть і підвищуватимуть ефективність управлінських рішень.

Необхідність швидкого впровадження новітніх інформаційних технологій визначається такими чинниками:

1. Підвищення «інтелектуальності» управління (оперативна наявність великих об'ємів об'єктивної інформації дозволяє ухвалити перспективне, попереджуваче рішення).
2. Оптимізація планування (свочасний доступ усіх зацікавлених користувачів до важливої інформації, яка знаходиться в одній централізованій базі даних).
3. Удосконалення процесів ухвалення рішень. Рішення стають більш обґрунтованими, якщо вони підкріплені достовірною й оперативною інформацією. Крім того, економиться час, який раніше витрачався на аналіз другорядних деталей.

4. Розширення інформаційної компетентності – чим більша кількість фахівців має доступ до необхідних даних, тим ефективніше стає підсистема, яка управляє, у цілому.

Цінність інформаційних активів визначається неможливістю зберігати й отримувати дані, а здатністю динамічно встановлювати відповідність інформації специфічним процесам і безпрецедентним ситуаціям, які вирішуються оперативними підрозділами правоохоронних органів України. Інформаційні активи оцінюються за їхньою здатністю переводити інформацію на новий рівень, що дозволяє реагувати на нові вимоги державній безпеці ефективніше.

Загальними проблемами впровадження інформаційних технологій є те, що, як правило, автоматизуються окремі завдання управління. Спроби частково автоматизувати окремі операції призводять до нерационального витрачання коштів через недостатнє узгодження завдань і зростання витрат в інформаційній системі в цілому. У результаті немає можливості одержати якісну інформацію про необхідні показники в повному об'ємі, а потрібні відомості поступають у відокремлені інформаційні системи. Аналіз існуючих засобів автоматизації показує, що значна кількість джерел інформації залишається ізольованою навіть за наявності розвиненої комп'ютерної мережі. Існують технологічні та програмні бар'єри між окремими учасниками інформаційно-аналітичної діяльності. Наявні інформаційні бар'єри значно знижують ефективність інформаційно-аналітичного забезпечення державних органів України в цілому.

Першим й основоположним принципом побудови інформаційних систем у сфері державної безпеки є си-

стемний підхід, відповідно до якого увага повинна бути зосереджена на всій сфері загалом, а не на частинах, взятих окремо, оскільки специфічні властивості об'єкта можуть бути оцінені тільки з позиції всієї системи. На практиці системний підхід ще не впроваджений, окремі задачі розглядаються ізольовано від загальної проблеми. Не напрацьована практика надання інтегрованої інформації ланці, яка управляє, для прийняття управлінських рішень. Удосконалення управління державною безпекою слід розглядати як процес інтеграції інформаційних технологій і традиційних управлінських підходів.

Одним із програмних засобів, який на практиці дозволяє запровадити системний підхід до аналізу інформації у сфері державної безпеки, можна назвати відомою окремим підрозділам правоохоронних органів України Analyst's Notebook, частину інтелектуальної платформи i2. За допомогою цієї програми аналітики можуть легко виявляти зв'язки, форми та тенденції в різноманітних базах даних, що дозволить своєчасно надавати інформацію щодо попередження дій організованих злочинних угруповань:

- завдяки забезпеченню потужного спектру програмних рішень для аналізу та візуалізації результатів досліджень;
- завдяки швидкому визначенню закономірностей масиву даних як наслідку єдиного аналітичного підходу;
- завдяки поглибленню дослідження для ефективного використання ресурсів.

Крім того, Analyst's Notebook дозволяє підтримувати динамічні процеси аналізу, що дозволяє використовувати різноманітні засоби відображення даних (графіки, асоціації, часовий та просторовий аналіз, тощо); зібрати дані за допомогою імпорту та вибірки з баз даних; економити час за допомогою семантичного пошуку та співставлення інформації.

Нині у світі цей програмний продукт використовується в таких секторах:

1. кримінальне правосуддя та суспільний порядок;
2. національна безпека;
3. військова сфера;
4. приватний бізнес;
5. банки.

Вважається доцільним впровадити зазначений програмний продукт у системі правоохоронних органів України для вирішення як задач протидії організованій злочинності та корупції, так і загальних проблем державної безпеки.

Висновки. Підсумовуючи, можна відзначити таке:

– сучасний стан інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері протидії організованій злочинності та корупції правоохоронними органами України не відповідає існуючим викликам, що постали перед суспільством. Необхідність гнучко реагувати на зміни в оперативній обстановці зумовлюють необхідність перегляду системи інформаційно-аналітичного забезпечення державної безпеки в цій сфері;

– використання сучасних інформаційних технологій та баз і банків даних дозволяють значно підвищити ефективність діяльності у цій сфері, а саме: підвищити «інтелектуальність» управління, оптимізувати планування, удосконалити процеси ухвалення рішень, розширити інформаційну компетентність фахівців усіх рівнів;

– використання програмного продукту Analyst's Notebook, що є частиною інтелектуальної платформи i2, дозволило б підвищити ефективність інформаційно-аналітичної діяльності у сфері протидії організованій злочинності та корупції правоохоронними органами України. Зазначена програма має багатий набір засобів візуалізації та аналізу інформації, дозволяє аналітикам швидко обробляти великий обсяг неструктурованої інформації.

Список використаної літератури

1. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України № 3341-ХІІ від 30 червня 1993 року (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358.
2. Фролова О.Г. Злочинність і система кримінальних покарань (соціальні, правові та кримінологічні проблеми й шляхи їх вирішення за допомогою логіко-математичних методів) : навч. посіб. / О.Г. Фролова. – К. : Арт Ек, 1997. – 207 с.
3. Боротьба з організованою злочинністю : підручник / авт. кол.; кер. авт. кол. Є.Д. Скулиш. – К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2010. – 256 с.
4. Серватко Т. Проблемы борьбы с организованной преступностью в Польше и в Украине : дис. ... канд. юрид. наук / Т. Серватко. – К. : Институт государства и права имени В.М. Корецкого, 2002. – 207 с.
5. Антонян О.А. Неструктурована інформація в інформаційно-аналітичному забезпеченні системи економічної безпеки бізнесу / О.А. Антонян // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – 2013. – № 25 (II). – С. 232–240.
6. Сергієнко М.Г. Інформаційно-аналітична підтримка управлінських рішень у діяльності Служби безпеки України як суб'єкта національної безпеки / М.Г. Сергієнко // Теорія та практика державного управління. – 2012. – Вип. 3 (38). – С. 123–130.
7. Стаценко-Сургучова І.С. Організаційно-правові засади інформаційно-аналітичної роботи в органах державної податкової служби України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове; інформаційне право» / І.С. Стаценко-Сургучова ; Національний університет Державної податкової служби України. – Ірпінь, 2008. – 210 с.
8. Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю : Указ Президента України від 21 жовтня 2011 року №1000/2011 // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 201.